

„IZMEĐU KORZETA I DRESA. ŽENE U SPORTU (1874. – 1939.)”

PETRA HUSAIN PUSTAJ □ Hrvatski športski muzej, Zagreb

sl.1. Snimka postava izložbe *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874. – 1939.)*

sl.2. Snimka postava izložbe *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874. – 1939.)*; golf torba i palice za golf, majica atletičarke. Fotografirao Sergej Novosel Vučković.

sl.3. Snimka postava izložbe *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874. – 1939.)*; konjičko odijelo i pidžama za plažu. Fotografirao Sergej Novosel Vučković.

sl.4. Snimka postava izložbe *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874. – 1939.)*; korzeti. Fotografirao Sergej Novosel Vučković.

Početkom lipnja 2025. godine u Muzeju grada Zagreba otvorena je izložba Hrvatskoga športskog muzeja *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874. – 1939.)*. Konceptciju izložbe izradila je Petra Husain Pustaj (viša kustosica, HŠM), autorstvo pojedinih dionica potpisuju Maja Arčabić (muzejska savjetnica, MGZ), doc. dr. sc. Ida Ograjšek Gorenjak (Odsjek za povijest, FFZG) i Mirjam Vida Blagojević (doktorandica, FFZG), a za likovno oblikovanje zaslužni su Sanja Bachrach Krištofić i Mario Krištofić. Izložba tematizira odijevanje žena na sportskom terenu te prikazuje nastanak i razvoj sportske infrastrukture, pri čemu pruža uvid u političke i ekonomske okolnosti u kojima su žene živjele, kao i odnos društva koje im je tradicionalno dodjeljivalo uloge i propitivalo njihove fizičke i kognitivne sposobnosti.

Zamišljena da slojevito obradi i posjetiteljima prenese pitanje pojavnosti i prisutnosti žena u tjelovježbenim organizacijama i sportu, izložba je podijeljena u šest cjelina

koje tematski mogu stajati samostalno, a zajedno omogućuju razumijevanje afirmacije žena u sportu.

Prva i temeljna cjelina, *Žene i žensko tijelo u kretanjima 19. i 20. stoljeća*, daje uvid u položaj žena, njihovu svakodnevicu, mogućnost društvenoga i političkog djelovanja, tematizira njihovu naobrazbu i pravo glasa, društveni prostor u kojemu su se kretale i aktivnosti koje su im bile dostupne. Cjelina jasno predočuje na koji se način žene u sve većem broju probijale u javni prostor, širile broj aktivnosti i sudjelovale u društvenim procesima, te se, naposljetku, zauzimale za svoja prava. Time je stvoren uvod u drugu cjelinu naziva *Tjelovježba kao temelj zdravlja (nacije)*, koja progovara o ulasku žena u prve tjelovježbene aktivnosti. Kao početna godina istraživanja odabrana je 1874., kada je tjelesni odgoj uveden u škole kao obvezni nastavni predmet za djevojčice i

dječake. To je trenutak od kojega se o tjelovježbi djevojčica počinje kontinuirano raspravljati, od vježbi koje su im primjerene u kontekstu morala, na koji su morale paziti, pa do onih koje nisu odviše opterećivale njihovu 'krhku tjelesnu građu'. U tom razdoblju pokrenute su rasprave o primjerenom odijevanju žena, pri čemu su znatan utjecaj imali liječnici, koji su, zahvaljujući napretku medicine i poznavanju anatomije, sve glasnije apelirali da se žensko tijelo oslobodi korzetâ u kojima su bile sapete ne samo djevojke i žene, već i djevojčice čije se tijelo tek razvijalo. Afirmaciji žena i njihovu uključivanju u sportske aktivnosti uvelike su pridonijela tjelovježbena društva, osobito Hrvatski sokol, čije su aktivnosti bile političke i ideološke provenijencije, pri čemu je tjelovježba imala važnu ulogu u demonstraciji jedinstva i snage masovnog pokreta kojim se nastojala očuvati i razvijati nacionalna svijest. Upravo su u sklopu Hrvatskog sokola djevojke imale, ali uz jasno propisana pravila, mogućnost javnih nastupa koji su im bili zabranjivani.

Pitanje udjela žena u pojedinim sportovima prikazano je u temi *Puce, sada ili nikada!*, koja obuhvaća nekoliko sportova na podlozi kojih su istraženi razlozi veće ili manje zastupljenosti žena, odnosno njihova potpunog izostanka iz promatranih sportova. To je istraživanje jasno pokazalo kako su, na primjer, tenis i plivanje za žene bili smatrani primjerenim aktivnostima jer „nisu bili odviše teški” budući da se pri bavljenju njima žene nisu previše naprezale, radile grimase ili se znojile. Istodobno su im atletika i nogomet bili zabranjivani, pri čemu je istican jedan zajednički razlog – fizički su prezahtjevni i potenci-

jalno opasni za reproduktivno zdravlje žena.¹

Četvrta cjelina, *Pojavnost i prikaz sportašica u tisku*, jasno prikazuje ulogu medija u afirmaciji, ali i posramljivanju sportašica. Na temelju nekoliko odabranih sportskih i ženskih časopisa te časopisa za humor i satiru istraženi su načini na koje su se te tiskovine obraćale ženama, iz čega se razabire i koji su sportovi smatrani primjerenim

sl.5. Snimka postava izložbe *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874. – 1939.)*; Kupaci kostimi. Fotografirao Sergej Novosel Vučković.

sl.6. Snimka postava izložbe *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874. – 1939.)*; dres hazenašice i biciklističke pumperice. Fotografirao Sergej Novosel Vučković.

sl.7. Učenicke Više djevojačke škole u Karlovcu, 1903., HŠM, MF 62-2

sl.8. Grupna vježba žena na Drugome hrvatskom sveskolskom sletu, Atelier Rechnitzer, Zagreb, 1911.

sl.9. Jahačica, Osijek, oko 1920., MSO-236239

sl.10. Nogometašice Hrvatskoga športskog kluba Zagreb, Zagreb, oko 1937., HŠPOM-FT007582

r U atletici su to bile pojedine discipline, na primjer sprint.

sl.11. Naslovnica časopisa *Svijet*, 12. svibnja 1928.

sl.12. Naslovnica časopisa *Elida Shampoo*, *Svijet*, 24. kolovoza 1929., IMG-4870

sl.13. Klizaljke Zdenke Moguljak. 1939, HŠPOM-RE004259. Fotografirao Mario Krištofić.

sl.14. Automobilističke ljetne kape Olge Antonini, oko 1928., MGZ 42671 i 42672. Fotografirao Mario Krištofić.

ženama, a koji im nisu bili društveno „odobravani”, dok se u konačnici se navodi da su žene, neovisno o svojoj društvenoj ulozi, uvijek ciljane marketinška grupa, čega nisu bile pošteđene ni sportašice.

Navedene cjeline nužan su i vrijedan kontekst za potpuno razumijevanje sudjelovanja žena u sportu, ali su i poticaj za daljnja istraživanja i propitivanja te teme, kao i za pitanja ženskoga sportskog odijevanja, te su potreban uvod u posljednje dvije cjeline izložbe.

Sport i moda – udobnost kao modni imperativ i Odjeća na sportskom terenu – društveni uteg žena obrađuju odijevanje žena, od onoga svakidašnjega, u kojemu se očituju društvene vrijednosti, do onoga sportskog, u kojemu je odjeću žena i djevojčica moguće usporediti s odjećom koju su na sportskom terenu nosili dječaci i muškarci i iz koje je vidljiva nejednakost s kojom su se djevojke i žene susretale. Transformacija ženske sportske odjeće ne očituje se samo u neprimjerenim krojevima i slojevima odjeće koju su djevojke nosile, već i u materijalima od kojih je ta odjeća šivana, no kroz desetljeća su se ti krojevi i materijali mijenjali i razvijali prema što funkcionalnijoj sportskoj odjeći. Na izložbi je tako bilo moguće vidjeti kupaće kostime satkane od debelih vunjenih niti, kao i one koji su prema haljina-kroju bili sašiveni od finog pamuka. Osim biciklističkih pumperica, tog velikog iskoraka kojim se djevojkama toleriralo da pri vožnji bicikla nose hlače, izložena su i tri teniska kompleta na kojima je promjena bila najvidljivija. Od dugačkih suknji i bluzi dugih rukava, preko haljina koje su sezale do gležnja i na desnoj strani imale falde (radi iskoraka koji je nužan u tenisu), do haljina bez rukava, široka struka, koje su sezale malo ispod koljena, zamjetna je velika promjena u ženskome sportskom odijevanju.

Izložba *Između korzeta i dresa. Žene u sportu (1874.*

– 1939.) jedna je od tri planirane izložbe koje tu temu obrađuju prema određenim razdobljima. Tako bi iduće dvije obuhvatile razdoblje od 1940. do 1990. odnosno od 1991. do danas. Predviđena bi istraživanja pridonijela pogledu na ženski sport danas, odnosno dala odgovor gdje se on nalazi i koji je put pred njim.

Naposlijetku treba istaknuti kako je realizacija izložbe ostvarena zahvaljujući uspješnoj međumuzejskoj suradnji, u ovom projektu ostvarenoj s Muzejom grada Zagreba, koji nam je ustupio prostor za izložbu, posudio znatan dio građe i čija je djelatnica ujedno bila i autorica jedne od dionica. Izvršna suradnja ostvarena je i s Muzejom za umjetnost i obrt, koji nam je također ustupio iznimno vrijednu i reprezentativnu građu te ruke muzejske savjetnice Andree Klobučar i konzervatorice-preparatorice savjetnice Gordane Car, koje su nam, osim stručnim konzultacijama, pomogle i pri izlaganju eksponata. Nadalje, vrijedna suradnja ostvarena je i s Kinotekom Hrvatskoga državnog arhiva, Dubrovačkim muzejima, Muzejom Valpovštine, Muzejom Međimurja Čakovec, Hrvatskim školskim muzejom i Muzejom Slavonije Osijek, koji su nam ustupili svoje videosnimke i fotografski materijal te time dodatno obogatili i kontekstualizirali izloženu građu.

Primljeno: 16. rujna 2025.

sl.15. Replika suknje i bluze tenisačice, oko 1900., MGZ. Fotografirao Mario Krištofić.

sl.16. Replika dresa hazenašice I. hrvatskog građanskog športskog kluba u Zagrebu, 1920-ih, HŠM. Fotografirao Mario Krištofić.

sl.17. Kupališna pidžama Vere Ružić (*Jupe-culotteculottes*), oko 1930., MGZ 51604. Fotografirao Mario Krištofić.

sl.18. Kupaći kostim Gabrijele Kaiser, oko 1930., MGZ 58472. Fotografirao Mario Krištofić.

BETWEEN CORSET AND STRIP. WOMEN IN SPORT (1874-1939)

The exhibition *Between Corset and Strip. Women in Sport (1874-1939)* is the outcome of research into the appearance and movement of women in sporting clubs or associations and in sport. Divided into six units, the exhibition offers a review of the position of women in society, discusses their first appearance in sporting activities, and through several prominent sports points out the main reasons for their participation in the different sporting disciplines. With a survey of selected periodicals it gives examples of the connections of daily- and sportswear, the role and importance of the growth of the textile industry.

Attention here is placed on the obvious revolution that female sports and garments underwent. From constrained to comfortable, the sporting outfits and physical activity of the women in the exhibition are a figurative proving ground and point of departure from which questions about their liberty are asked – freedom of movement and freedom of choice.